

Ignacjańskie korzenie duchowości papieża Franciszka

TADEUSZ KOTLEWSKI

Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie – Collegium Bobolanum
Warszawa

ORCID: 0000-0003-3527-1807

„Siłą i chwałą *Ćwiczeń duchowych* jest to, że na te prawdy (boskie prawdy) rzucają nowe niejako światło i budzą w pewnym sensie ze stanu uśpienia. (...) Odprawianie *Ćwiczeń duchowych* przynosi pożytek nie tylko jednostkom, lecz także całej społeczności”¹.

„*Ćwiczenia duchowe* św. Ignacego Loyoli będą zawsze najskuteczniejszym środkiem dla duchowego odrodzenia świata i zaprowadzenia w nim należytego ładu, ale pod warunkiem że pozostaną autentycznie ignacjańskie”².

„W *Ćwiczeniach duchowych* można znaleźć skuteczne lekarstwo na choroby współczesnego człowieka pociągniętego przez wichry ludzkich przeżyć do życia poza sobą, zaabsorbowanego zbytnio rzeczami zewnętrznymi”³.

STRESZCZENIE

Duchowość jezuitów wyrasta z korzeni, jakimi są *Ćwiczenia duchowe*. To w nich, dzięki nim i na ich drodze każdy jezuita formuje swój umysł i serce. Duchowość papieża Franciszka także wyrasta z ignacjańskich korzeni, bo jest on duchowym synem św. Ignacego. Duchowość ignacjańska charakteryzuje się szukaniem i znajdowaniem Boga we wszystkim, aby Go miłować i służyć Mu we wszystkich rzeczach. Także dla Jorge Bergoglio świat jest pomocą w misji oraz jej obiektem misji. Wszyscy są posłani do takiego a nie innego świata, do świata, w którym żyją

¹ List Leona XIII do generała Towarzystwa Jezusowego, w Ignacy Loyola, *Pisma wybrane*, t. II: *Komentarze*. Opracował Mieczysław Bednarz przy współpracy Andrzeja Bobera i Romana Skórki (Kraków: Wydawnictwo WAM, 1968), 245.

² Przemówienie Piusa XII do pielgrzymów hiszpańskich z 24 X 1948, w Ignacy Loyola, *Pisma Wybrane*, II, 285-287.

³ Jan Paweł II, *O życiu zakonnym. Przemówienia – Listy Apostolskie – Instrukcje* (Poznań-Warszawa: Wydawnictwo Pallottinum, 1984), 197.

i który potrzebuje odkupienia, przemiany oraz powrotu do Źródła. Powrót do Boga dokonuje się przez modlitwę i rozeznawanie. W duchowości ignacjańskiej modlitwa i rozeznawanie duchowe są ściśle powiązane. Nie ma prawdziwie chrześcijańskiego rozeznania duchowego bez modlitwy. Natomiast prawdziwa modlitwa zawsze prowadzi do autentycznego rozeznawania duchowego. W myśli św. Ignacego przez modlitwę i rozeznawanie człowiek staje się narzędziem, aby kochać i służyć Bogu we wszystkim. Celem artykułu jest pokazanie ignacjańskich korzeni duchowości papieża Franciszka, w której centrum znajduje się przesłanie o Bożym miłosierdziu.

Słowa kluczowe: duchowość ignacjańska, papież Franciszek, Ćwiczenia duchowe, rozeznawanie duchowe, miłosierdzie Boże

* * *

Papież Franciszek podkreśla, że w swojej duchowości czuje się głęboko jezuitą⁴. Duchowość jezuitów wyrasta z korzeni, jakimi są *Ćwiczenia duchowe*. To w nich, dzięki nim i na ich drodze jezuita formuje się, kształtuje swój umysł i serce⁵. W ostatnich dokumentach Towarzystwa Jezusowego podkreśla się, że „w sercu duchowości ignacjańskiej dochodzi do przemieniającego spotkania z miłosierdziem Bożym w Chrystusie, skłaniającym nas do osobistej hojnej odpowiedzi. Doświadczenie miłosiernego spojrzenia Boga na naszą słabość i grzeszność czyni nas pokornymi i napędza nas wdzięcznością, pomagając nam stawać się szafarzami miłosierdzia dla wszystkich. Rozpaleni płomieniem Chrystusowego miłosierdzia, możemy zapalać wszystkich, których spotykamy. To fundamentalne doświadczenie Bożego miłosierdzia zawsze było źródłem apostołskości odwagi, którą odznaczało się Towarzystwo i którą powinniśmy zachować”⁶.

Można powiedzieć, że jest to duchowość narzędzia w ręku Boga, która charakteryzuje się zaufaniem, ufnością w miłosierdzie i otwartością na Bożą opatrzność. Duchowość tę charakteryzuje także otwarty umysł i wierzące serce. „Człowiek o takiej duchowości – stwierdza Norbert Kotyła – musi być uczulony na Boga działającego w Kościele i świecie. Musi posiadać zdolność rozeznawania duchów, a przede wszystkim powinien Go szukać wszędzie, niczego nie wykluczając”⁷.

⁴ Nawiązuję tu do wcześniejszego mojego artykułu zatytułowanego „Duchowość papieża Franciszka. *Otwarty umysł i wierzące serce*”, *Studia Bobolanum*, nr 1 (2014): 35-48.

⁵ Sean Salai, *What Would Pope Francis Do? Bringing the Good News to People in Need* (Indiana: Our Sunday Visitor Publishing Division, Our Sunday Visitor, Inc. Huntington, 2016), 139-143.

⁶ *Dekrety i Dokumenty 36. Kongregacji Generalnej Towarzystwa Jezusowego Rzym 2016* (Kraków-Warszawa: Prowincje Towarzystwa Jezusowego, 2017), 19.

⁷ Norbert Kotyła podzielił się tymi refleksjami podczas jednego z kursów duchowości ignacjańskiej, który odbył się w Czechowicach-Dziedzicach. Materiały nie ukazały się drukiem.

36. Kongregacja Generalna Towarzystwa Jezusowego podkreśla, że „dla nas, jezuitów, współczucie to działanie – działanie wspólnie rozoznane. Wiemy jednak, że nie istnieje autentyczna zażyłość z Bogiem, jeśli nie pozwalamy, żeby do współczucia i działania prowadziło nas spotkanie z Chrystusem objawiającym się w dotkniętych cierpieniem i zranionych twarzach ludzi, a także w cierpieniu stworzenia”⁸.

Duchowość ignacjańska jest szukaniem i znajdowaniem Boga we wszystkim, by Go miłować i służyć Mu we wszystkich rzeczach⁹. Człowiek szuka Boga wśród swoich obowiązków i zadań, radości i smutków dnia codziennego. Poszukuje Go na obranej drodze życia, której stara się być wierny. Szczerą i autentyczną postawą szukania i znajdowania Boga we wszystkim staje się, w sposób naturalny, drogą służby w miłości. Kto szuka i znajduje Boga – w myśl św. Ignacego – miłuje Go i służy Mu we wszystkim. Miejszem tej służby jest Kościół, w którym odkrywamy oblicze Boże.

1. Boże miłosierdzie i *Ćwiczenia duchowe*

Duchowa droga św. Ignacego Loyoli może być postrzegana jako droga do głębi Bożego miłosierdzia. Doświadczwszy obfitości Bożego miłosierdzia, Ignacy mówił o nim w sposób bardzo osobisty i niezwykle bezpośredni. Całe jego życie, począwszy od nawrócenia w rodzinnym zamku w Loyoli aż do ostatniej chwili życia w Rzymie, było drogą pielgrzyma szukającego i znajdującego Boga we wszystkim. Szukał Boga, ponieważ sam został przez Niego odnaleziony. Warto więc odczytać duchową drogę Ignacego jako drogę do głębi Bożego miłosierdzia i poznać, w jaki sposób Bóg go prowadził i pouczał. Jak sam odnotowuje, Bóg obchodził się z nim „jak nauczyciel w szkole z dzieckiem”¹⁰.

Opowieści pielgrzyma, czyli autobiografia Ignacego opowiedziana przez niego osobiście i później spisana przez o. Gonçálvesa da Câmara, opisuje historię jego duchowego rozwoju, jego zmagania oraz wielkich oświeceń i doświadczenia nadprzyrodzonych łask. W Loyoli Ignacy przeszedł nawrócenie i dzięki wielu otrzymanym wtedy łaskom zdecydował się wyruszyć w nową drogę¹¹. Poznawszy bezmiar grzechu, wyszedł z niego, aby zasmakować w Bożym miłosierdziu i napełnić się nim. Został wprowadzony w misterium Bożej miłości i miłosierdzia, aby nieść je ludziom.

⁸ *Dekrety i Dokumenty 36. Kongregacji Generalnej Towarzystwa Jezusowego Rzym 2016*, 20.

⁹ Monika K. Hellwig, „Finding of in All Things: A Spirituality for Today” w *An Ignatian Spirituality Reader*, red. George Traub (Chicago: Loyola Press a Jesuit Ministry, 2008), 50-58.

¹⁰ Ignacy Loyola, *Opowieści pielgrzyma. Autobiografia*, tłum. Mieczysław Bednarz (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2007), 27.

¹¹ Manuel Ruiz Jurado, *El peregrino del la voluntad di Dios. Biografía espiritual di san Ignacio di Loyola* (Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 2005), 13-20.

Bóg przeprowadził go przez oczyszczenie i oświecenie do jedności z Nim. Jak powiedział papież Franciszek, św. Ignacy żył „z czystego Bożego miłosierdzia nawet w najdrobniejszych sprawach swojego życia i swej osoby. I odczuwał, że im większą przeszkodę on stawiał, z tym większą dobrocią obchodził się z nim Pan”¹². Na jego drodze stanął Jezus Chrystus ukrzyżowany i zmartwychwstały, który zaprosił go do swojej służby. Jego głęboka pobożność, czyli łatwość znajdowania Boga we wszystkim, wypłynęła z bardzo osobistego doświadczenia bycia odnalezionym przez samego Boga. Doświadczywszy tej łaski i mocy Bożego miłosierdzia, żył głębokim pragnieniem pomagania innym. Miłość do Boga i doświadczenie Bożego miłosierdzia przerodziło się w służbę Bogu w Kościele i dążenie do pomocy duszom, czego wyrazem są *Ćwiczenia duchowe*¹³.

Ćwiczenia duchowe, będąc owocem mistycznych doświadczeń Ignacego, „stają się drogą prowadzącą do głębi wiary, od odkrywania Boga obecnego w świecie, do zaangażowania się w dzieło ewangelizacji. Niosą w sobie siłę przemiany i umocnienia człowieka, czego przykładem jest sam św. Ignacy, jego pierwsi towarzysze, którym je dawał, oraz bardzo wiele innych osób, zarówno duchownych, jak i świeckich, które odkryły ich wartość”¹⁴. W nich Ignacy Loyola ukazuje drogę chrześcijańskiego wtajemniczenia, poznawania i odkrywania miłosiernego oblicza Ojca w Jezusie Chrystusie. Jest to duchowa podróż do głębi serca, która charakteryzuje się „otwarcieniem na Słowo Boga, słuchaniem Go i obfitym czerpaniem ze Źródła Życia”¹⁵. Słowo Boże jest sercem *Ćwiczeń*. To Słowo medytowane, rozważane i kontemplowane jest głęboką i osobistą modlitwą. Cały ten proces bazuje na fundamencie, jakim są wydarzenia historii stworzenia i zbawienia. Droga ta staje się procesem duchowego dojrzewania, otwierając człowieka na dar miłosierdzia Boga Ojca udzielony „przez Chrystusa, w Chrystusie i z Chrystusem”.

Papież Franciszek przypominał jezuitom, że „dla nas, odprawiających *Ćwiczenia*, ta łaska, przez którą Chrystus poleca nam stawać się podobnymi do Ojca (Łk 6, 36), zaczyna się w rozmowie miłosierdzia, będącej przedłużeniem rozmowy z Panem ukrzyżowanym z powodu moich grzechów”¹⁶. Ojciec Święty nawiązuje do „rozmowy miłosierdzia” (ĆD 61), którą odprawia się w pierwszym tygodniu *Ćwiczeń duchowych*. Przez me-

¹² Franciszek, „Przemówienie do 36. Kongregacji Generalnej”, w *Dekrety i Dokumenty 36. Kongregacji Generalnej Towarzystwa Jezusowego*, 96-97.

¹³ Ignacy Loyola, *Ćwiczenia duchowe* (dalej: ĆD), tłum. Mieczysław Bednarz (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2002).

¹⁴ Tadeusz Kotlewski, „Sekret Ignacego Loyoli. Droga wtajemniczenia chrześcijańskiego w ignacjańskich *Ćwiczeniach duchowych*”. *Studia Bobolanum*, 2 (2014), 59.

¹⁵ Tadeusz Kotlewski, *Pokochać się w głębi serca* (Kraków: Wydawnictwo MISERICORDIA, 2018), 118.

¹⁶ Franciszek, „Przemówienie do 36. Kongregacji Generalnej”, 96-97.

dytację o grzechu innych ludzi i grzechu osobistym (ĆD 55-61) Ignacy odkrywa na nowo prawdę o Bożym miłosierdziu. „Rozmowa miłosierdzia” (ĆD 60) poprzedzona jest okrzykiem pełnym zdziwienia i wielkiej miłości z powodu doświadczonej dobroci, łaskawości i miłosierdzia, i kończy się zaproszeniem, aby rozważać i dziękować Bogu za dar życia (ĆD 61). Ignacy uświadamia odprawiającemu ćwiczenia, że Bóg w Jezusie Chrystusie „aż dotąd miał dla niego tyle łaskawości i miłosierdzia” (ĆD 71).

W tym samym duchu mówi o sobie Jorge Bergoglio: „Jestem grzesznikiem, na którego Pan spojrział”. Papież Franciszek jednoznacznie podkreśla, że Pan wyprzedził go z miłością i miłosierdziem, dlatego on, czując się grzesznikiem, patrzy na Niego z ufnością. Wspomina swoje szczególnie doświadczenie miłosierdzia Boga, którego doznał, gdy miał 17 lat. „Było to zdziwienie – opowiada – oszołomienie spotkaniem. Wtedy dotarło do mnie, że ktoś na mnie czeka. Tym właśnie jest religijne doświadczenie: zdumieniem spowodowanym spotkaniem z osobą, która na ciebie czeka. Od tamtej chwili Bóg jest dla mnie tym, który wyprzedza. Szukasz Boga, a potem okazuje się, że On pierwszy ciebie szuka. Chcemy Go spotkać, ale to On pierwszy wychodzi nam naprzeciw”¹⁷. Za Austenem Ivereigh można powiedzieć, że „jest to doświadczenie miłosiernej miłości Boga, rodzące się przekonanie, że jesteśmy w relacji z Bogiem, który nas stworzył i jest wobec nas wierny, mimo że my odwracamy się od Niego. Reszta płynie z tego wdzięcznego zrozumienia”¹⁸.

Zdaniem papieża Franciszka „doświadczenie religijne, jeśli nie niesie w sobie tej dawki zaskoczenia, zadziwienia, że ktoś nas wyprzedził miłością, z miłosierdziem, jest zimne, nie angażuje nas całkowicie, jest doświadczeniem odległym, które nie wznosi na poziom transcendencji”¹⁹. Jorge Bergoglio podkreśla, że Jezus najpierw poszukiwał, i nadal poszukuje, człowieka, zanim to uczynił, czy uczyni, sam człowiek. To Jezus zdobywa człowieka i to On rozświetla ludzką drogę światłem wiary. Na tym polega istota duchowego doświadczenia. Można powiedzieć, że takie doświadczenie religijne staje się autentycznym źródłem duchowości miłosierdzia.

Zwracając się do jezuitów zgromadzonych na 36. Kongregacji Generalnej, papież przypominał, że „Pan – który spogląda na nas z miłosierdziem i wybiera nas – posyła nas, by to samo miłosierdzie z całą swą skutecznością dotarło do najbardziej ubogich, odrzuconych i ukrzyżowanych w dzisiejszym świecie, którzy cierpią z powodu niesprawiedliwości i prze-

¹⁷ Francesca Ambrogetti, Sergio Rubin, *Jezuita Papież Franciszek. Wywiad rzeka z Jorge Bergoglio*, tłum. Agnieszka Fijałkowska-Żydok (Kraków: Dom Wydawniczy RAFAEL, 2013), 53.

¹⁸ Austen Ivereigh, *Prorok. Biografia Franciszka, papieża radykalnego*, tłum. Marcin Mansy (Bytom: Wydawnictwo Niecałe, 2015), 78.

¹⁹ Francesca Ambrogetti, Sergio Rubin, *Jezuita Papież Franciszek. Wywiad rzeka z Jorge Bergoglio*, 56-57.

mocy. Jedynie wtedy, gdy doświadczymy tej uzdrawiającej mocy na żywo w naszych ranach, jako osoby i jako ciało [wspólnota], pozbędziemy się lęku, by poddać się wzruszeniu z powodu ogromu cierpienia naszych braci i ruszymy, by cierpliwie iść z naszymi ludźmi, ucząc się od nich, w jaki sposób im najlepiej pomagać i służyć²⁰.

Jorge Bergoglio, doświadczywszy dobroci i łaskowości Boga, idzie za Jezusem Chrystusem i głosi Jego miłosierdzie, czując się posłany na peryferie współczesnego świata. Świat jest środowiskiem misji, pomocą w misji i obiektem misji. Wszyscy są posłani do świata, w którym żyją, do świata, który potrzebuje odkupienia, przemiany i powrotu do Źródła. Powrót do Boga dokonuje się przez modlitwę i rozeznawanie. Modlitwa i rozeznawanie duchowe są ze sobą ściśle związane. Nie można rozeznawać duchowo, jeśli się nie modli. Prawdziwa modlitwa zawsze prowadzi do autentycznego rozeznawania duchowego. Przez modlitwę i rozeznawanie człowiek staje się takim narzędziem, aby kochać i służyć Bogu we wszystkim i stawać się autentycznym świadkiem Bożego miłosierdzia²¹.

2. Modlitwa i rozeznawanie duchowe

Modlitwa ignacjańska otwiera chrześcijanina na poszukiwanie woli Bożej przez uporządkowanie własnego życia, pomaga otwierać się na duchowe poruszenia oraz wprowadza na drogę miłości i służby. Takiej modlitwy uczy św. Ignacy w swoich *Ćwiczeniach duchowych*. To one przygotowują do modlitwy tak typowej dla Ignacego, w której główną treścią jest „szukanie i znajdowanie Boga we wszystkich rzeczach”. Modlitwa więc nie powinna być przeszkodą w realizacji tego, co jest zadaniem człowieka. Dlatego nie można oddawać się długim modlitwom, zaniedbując własne obowiązki. Właśnie w nich i przez nie człowiek winien jednoczyć się Bogiem. Modlitwa winna być w harmonii z całym życiem. W liście do jezuitów, którzy oddawali się studiom, św. Ignacy przypomina o właściwej harmonii między modlitwą a studiami i innymi zaangażowaniami²². Podobnie Franciszkowi Borgiaszowi, ówczesnemu Księciu Gandii, który pragnął oddawać się długim modlitwom i pokutom, Ignacy przypomina o wypełnianiu obowiązków i zadań wypływających z pełnionej roli, przez które także może żyć w szczególnym zjednoczeniu z Bogiem²³. To właśnie przez modlitwę Bóg umacnia człowieka w jego słabości i jest gotów przyjść z pomocą. „Modlitwa nie była dla

²⁰ Franciszek, „Przemówienie do 36. Kongregacji Generalnej”, 97.

²¹ Tadeusz Kotlewski, „Duchowość papieża Franciszka. *Otwarty umysł i wierzące serce*”, 41-42.

²² Ignacy Loyola, „List o doskonałości i gorliwości apostołowskiej” w Ignacy Loyola, *Listy wybrane*, tłum. Katarzyna Jachimiska-Małkiewicz, Roman Skórka, Stefan Filipowicz (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2017), 104-118.

²³ Ignacy Loyola, „List do Franciszka Borgiasza, Księcia Gandii”, w tamże, 150-154.

Ignacego, wyjaśnia Ignacio Iparraguirre, tylko praktyką duchową i duchową koniecznością, ale środkiem prawdziwie skutecznym w opieraniu się własnej nędzy i możliwości wypełniania misji powierzonej od Boga²⁴.

Święty Ignacy Loyola w uwagach wstępnych do *Ćwiczeń duchowych* wymienia różne rodzaje modlitw, które typowe są dla jego duchowości (ĆD 1). Ważne miejsce wśród nich zajmuje rachunek sumienia będący intensywnym czasem modlitwy, w którym człowiek staje przed Bogiem jako słaby i grzeszny, otwierając się na Jego miłość i miłosierdzie. Ignacy pisze o pięciu punktach, które tworzą kolejne etapy tej modlitwy: „1. Dziękować Bogu Panu naszemu za otrzymane dobrodziejstwa. 2. Prosić o łaskę poznania grzechów i odrzucenia ich precz. 3. Żądać od duszy swojej zdania sprawy od godziny wstania aż do chwili obecnego rachunku (...) 4. Prosić Pana Boga naszego o przebaczenie win. 5. Postanowić poprawę przy jego łasce. Odmówić *Ojczy nasz*” (ĆD 43).

Pięć etapów, które proponuje Święty, obrazuje pięć postaw modlitewnych człowieka, który staje przed Bogiem, odkrywając przed Nim własne słabości i niedoskonałości. Przed wszystkim spogląda na swoje życie w perspektywie dobra, które otrzymał od Boga. Pierwsza myśl człowieka skierowana jest do Boga, któremu wyraża swą wdzięczność za wszelkie dobro. Co więcej, także kolejne punkty wskazują, że rachunek sumienia koncentruje się także na Bogu. W tej modlitwie człowiek staje przed Bogiem, który daje i obficie obdarowuje (dziękczynienie), oświeca (prośba o światło), inspiruje i animuje (analiza wydarzeń), przebacza (prośba o przebaczenie) i daje nową szansę (postanowienie poprawy). W tej modlitwie człowiek, patrząc na siebie, nie traci z perspektywy Boga, dzięki którego łasce może się zmienić. Bóg nie jest tym, który oskarża człowieka; Bóg objawia nam swojej niezmiernie miłosierdzie.

W duchu św. Ignacego Loyoli rachunek sumienia jest praktyczną drogą rozeznawania duchowego, przez które człowiek odczytuje Boże wezwania. Dlatego trudno go praktykować bez odniesienia do całego życia modlitewnego, w jego relacji do innych form modlitwy takich jak kontemplacja i medytacja. Rachunek sumienia musi być rozświetlony przez kontemplację, która uczy człowieka otwarcia na Boga. Bez tego odniesienia może stać się on tylko ludzką refleksją na drodze zdobywania własnej doskonałości. Rachunek sumienia nie jest dla Ignacego celem, ale środkiem do celu. Jako szczególny rodzaj modlitwy ma skutecznie prowadzić do tego, co jest ważniejsze od długich modłów, mianowicie do „szukania i znajdowania Boga we wszystkich rzeczach”²⁵.

²⁴ Ignacio Iparraguirre, *Vocabulario de Ejercicios Espirituales* (Roma: CIS, 1978), 154.

²⁵ Tadeusz Kotlewski, *Z sercem hojnym i rozpalonym miłością. O mistyce ignacjańskiej* (Warszawa: Wydawnictwo RHETOS, 2005), 280-285.

Rozeznawanie duchowe jest więc drogą, na której człowiek szuka i znajduje Boga, aby pełnić Jego wolę²⁶. Jest ono darem Ducha Świętego, które potrzebuje szczególnych duchowych przymiotów, takich jak postawa życia w obecności Boga, otwartość na wielorakie Boże słowo (Pismo Święte, proroctwo, wydarzenia i sytuacje) i poczucie bycia w Kościele. Do rozeznawania duchowego Ignacy przygotowuje na drodze *Ćwiczeń duchowych*, co wymaga czasu modlitwy, refleksji, rozważania słowa Bożego, milczenia, samotności i otwartości na Boże działanie.

Rozeznawanie duchowe, jak pisze św. Ignacy, jest jednym z ważnych darów Ducha Świętego na duchowej drodze człowieka²⁷. On sam prosił Ojca i Syna o dar Ducha Świętego, aby dobrze „rozważył i rozeznał”²⁸. W rozeznawaniu ważna jest umiejętność rozróżniania poruszeń w duszy i odczytywania stanów duchowych, które są efektem działania Ducha Świętego. W *Ćwiczeniach duchowych* napisał reguły pomocne na drodze życia duchowego, które „służą do odczucia i poznania w pewnej mierze różnych poruszeń, które dzieją się w duszy” oraz „do większego rozróżniania duchów” (ĆD 313, 328). Ignacy podkreśla dwie istotne sprawy: odczuwanie, przez co dotyka cały świat uczuć, emocji itp., i poznawanie, które odnosi do zdolności intelektualnych. Trudno mówić o rozeznawaniu duchów bez zdolności subtelnej poznawania naszych myśli i uczuć – w jaki sposób się rodzą i dokąd prowadzą. Proponowane reguły mogą się okazać pomocne w poznawaniu i nazywaniu tego, co się w nas albo w innych dokonuje. Trudno cokolwiek zrozumieć bez uświadomienia sobie przeżywanego stanu ducha.

Bez wątpienia można powiedzieć, że cel, jaki sobie stawia Ignacy w rozeznawaniu duchowym, to odkrywanie woli Bożej, ukrytej w wewnętrznym poruszeniu duchów. W takiej sytuacji dokonuje się rozeznania nie tylko samych poruszeń, ale i ich efektów. Jeśli poruszenia kierują się w tę samą stronę, nie ma problemu z rozeznaniem; jeśli odkrywa się poruszenia odmienne, konieczne jest rozeznawanie duchowe. A zatem trzeba poznawać i rozróżniać działanie różnych duchów i tego, co one ze sobą przynoszą (tamże)²⁹.

Papież Franciszek w swoim nauczaniu wprost nawiązuje do myśli św. Ignacego i w *Ćwiczeniach duchowych* znajduje źródło i inspirację. W adhortacji apostołskiej o świętości życia pisze tak: „Jak rozpoznać,

²⁶ David Lonsdale, „Discernment of Spirit”, w *An Ignatian Spirituality Reader*, red. George Traub, 173.

²⁷ *Konstytucje Towarzystwa Jezusowego wraz z przypisami Kongregacji Generalnej XXXIV oraz Normy Uzupełniające zatwierdzone przez tę samą Kongregację* (Kraków-Warszawa: Polskie Prowincje Towarzystwa Jezusowego–Wydawnictwo WAM, 2001), 219.

²⁸ Ignacy Loyola, *Dziennik duchowy*, 1, z dnia 1 lutego, w Ignacy Loyola, *Pisma wybrane*.

²⁹ Tadeusz Kotlewski, *Z sercem hojnym i rozpalonym miłością*, 188-191.

czy coś pochodzi od Ducha Świętego, czy pochodzi z ducha tego świata lub z ducha diabła? Jedynym sposobem jest rozeznanie, które wymaga nie tylko dobrej zdolności rozumowania lub zdrowego rozsądku, ale jest także darem, o który należy prosić. Jeśli z ufnością prosimy o niego Ducha Świętego, a jednocześnie staramy się pielęgnować go poprzez modlitwę, refleksję, czytanie i dobrą radę, z pewnością możemy wzrastać w tej zdolności duchowej³⁰.

Rozeznawanie duchowe tak rozumiane staje się stylem życia, a nie metodą. Prowadzić życie duchowe, to prosić o ten dar Ducha Świętego i zarazem nabywać pewnej ludzkiej umiejętności. Jak podkreśla papież-jezuita, „rozeznanie duchowe nie wyklucza wkładu wiedzy ludzkiej, egzystencjalnej, psychologicznej, socjologicznej czy moralnej. Jednak je przekracza. Nie wystarczają też pełne mądrości zasady Kościoła. Zawsze pamiętajmy, że rozeznanie jest łaską. Chociaż obejmuje ono rozum i roztropność, to je przewyższa, bo chodzi w nim o dostrzeżenie tajemnicy jedyne i niepowtarzalnego planu, jaki Bóg ma dla każdego, i który realizuje się w najróżniejszych kontekstach i ograniczeniach”³¹.

Rozeznanie duchowe „jest konieczne nie tylko w chwilach nadzwyczajnych lub gdy trzeba rozwiązać poważne problemy, czy też gdy podjąć kluczową decyzję. Jest to narzędzie walki, do lepszego podążania za Panem. Jest nam potrzebne zawsze: abyśmy byli zdolni do rozpoznawania czasów Boga i Jego łaski, abyśmy nie marnowali natchnień Pana, aby nie odrzucać Jego zachęty do rozwoju. Często dokonuje się to w małych rzeczach, w tym, co wydaje się nieistotne, ponieważ wielkoduszość przejawia się w sprawach prostych i codziennych”³².

Warto jeszcze podkreślić, że „istotnym warunkiem postępu w rozeznawaniu jest wychowywanie siebie do cierpliwości Boga i Jego czasów, które nigdy nie są naszymi. (...) Rozeznania nie dokonuje się po to, aby odkryć, co jeszcze możemy uzyskać z tego życia, ale aby rozpoznać, w jaki sposób możemy lepiej wypełnić tę misję, która została nam powierzona w Chrście świętym, a to oznacza gotowość do wyrzeczenia się wszystkiego, aż po oddanie wszystkiego. Ponieważ szczęście jest paradoksalne i ofiarowuje nam najlepsze doświadczenia wówczas, kiedy akceptujemy tę tajemniczą logikę, która nie pochodzi z tego świata”³³.

Praktyka rozeznawania duchowego w życiu związana jest z pielęgnowaniem życia duchowego i otwartością na słuchanie Ducha Świętego. Rozeznawanie prowadzi „do samego źródła życia, które nie umiera, to znaczy

³⁰ Franciszek, *Adhortacja apostolska „Gaudete et exsultate”. O powołaniu do świętości w świecie współczesnym* (Kraków: Wydawnictwo M, 2018), 166.

³¹ Tamże, 170.

³² Tamże, 169.

³³ Tamże, 174.

do tego, »aby znali Ciebie, jedynego prawdziwego Boga, oraz Tego, którego posłałeś, Jezusa Chrystusa« (J 17, 3)³⁴.

* * *

W biografii poświęconej papieżowi Franciszkowi zatytułowanej *Prorok* Austen Ivereigh tak opisuje duchowy związek Jorge Bergoglio ze św. Ignacym Loyolą: „Jako ojciec jezuita i prowincjał, potem biskup i kardynał, a teraz papież Bergoglio zawsze akcentował, że Kościół powinien dawać ludziom coś, co on sam nazywa »pierwotnym głosem« – doświadczenie miłosiernej miłości Boga – przed i ponad resztą nauki chrześcijańskiej. Stąd kontrowersyjne naleganie Franciszka w wywiadzie dla ojca Spadaro z września 2013 roku, by Kościół nie zajmował się obsesyjnie doktrynami moralnymi, tylko był niczym szpital polowy dla rannych. To jak wyjaśniał – »proklamacja w kluczu misyjnym«. Tylko doświadczenie Bożej miłości może przygotować umysł i serce na wszystko inne, co Kościół ofiaruje i czego naucza. To zrozumienie przychodzi z pierwszego tygodnia *Ćwiczeń*, tak jak najważniejszy dokument nauczania Franciszka, *Evangelii gaudium* (*Radość Ewangelii*), ma swoje źródło w rozważaniach czwartego tygodnia³⁵.

Podsumowując, warto podkreślić, że papież Franciszek zachęca cały Kościół, by wychodził na peryferie i świadczył o Bożym miłosierdziu. W bulli *Misericordiae Vultus* pisze: „Misją Kościoła jest głoszenie miłosierdzia Boga, bijącego serca Ewangelii, aby w ten sposób dotrzeć do serca i umysłu każdego człowieka. Oblubienica Chrystusa przyswaja sobie postawę Syna Bożego, który wszystkim wychodzi naprzeciw, nie pomijając nikogo. W naszych czasach, w których Kościół jest zaangażowany w nową ewangelizację, temat miłosierdzia musi być na nowo przedstawiany z nowym entuzjazmem i poprzez odnowioną działalność duszpasterską. Ma to kluczowe znaczenie dla Kościoła oraz dla wiarygodności jego przesłania, aby on sam żył i świadczył o nim miłosierdziem. Język Kościoła i jego gesty muszą przekazywać miłosierdzie, aby przeniknąć do serca ludzi i natchnąć ich do odnalezienia drogi powrotu do Ojca³⁶.

---

³⁴ Tamże, 170.

³⁵ Austen Ivereigh, *Prorok. Biografia Franciszka, papieża radykalnego*, 78.

³⁶ Franciszek, Bulla *Misericordiae Vultus*, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/bulls/documents/papa-francesco_bolla_20150411_misericordiae-vultus.html.

Bibliografia:

- Ambrogetti Francesca, Rubin Sergio. *Jezuita Papież Franciszek. Wywiad rzeka z Jorge Bergoglio*. Tłumaczenie Agnieszka Fijałkowska-Żydok. Kraków: Dom Wydawniczy RAFAEL, 2013.
- Arzubialde Santiago. *Ejercicios espirituales de s. Ignacio. Historia y análisis*. Bilbao-Santander: Mensajero-Sal Terrae, 2009.
- Dekrety i Dokumenty 36. Kongregacji Generalnej Towarzystwa Jezusowego Rzym 2016*. Kraków-Warszawa: Prowincje Towarzystwa Jezusowego, 2017.
- Franciszek. *Bulla „Misericordiae vultus”*. http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/bulls/documents/papa-francesco_bolla_20150411_misericordiae-vultus.html.
- Franciszek. *Adhortacja apostołska „Gaudete et exsultate”. O powołaniu do świętości w świecie współczesnym*. Kraków: Wydawnictwo M, 2018.
- Franciszek. „Przemówienie do 36. Kongregacji Generalnej”. W *Dekrety i Dokumenty 36. Kongregacji Generalnej Towarzystwa Jezusowego*. Kraków-Warszawa: Prowincje Polskie Towarzystwa Jezusowego-Wydawnictwo WAM, 2017.
- Hellwig Monika K. „Finding of in All Things: A Spirituality for Today”. W *An Ignatian Spirituality Reader*, redakcja George Traub, 50-58. Loyola Press. A Jesuit Ministry: Chicago, 2008.
- Ignacy Loyola. *Pisma wybrane. Komentarze*. T. I: *Komentarze*. Tłumaczenie Mieczysław Bednarz. Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, 1968.
- Ignacy Loyola. *Pisma wybrane*. T. II: *Komentarze*. Opracował Mieczysław Bednarz przy współpracy Andrzeja Bobera i Romana Skórki. Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, 1968.
- Ignacy Loyola. *Ćwiczenia duchowe*. Tłumaczenie Mieczysław Bednarz. Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, 2002.
- Ignacy Loyola. *Listy wybrane*. Przekład Katarzyna Jachimska-Mańkiewicz, Roman Skórka, Stefan Filipowicz. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2017.
- Iparraguirre Ignacio, *Vocabulario de Ejercicios Espirituales*. Roma: CIS, 1978.
- Ivereigh Austen. *Prorok. Biografia Franciszka, papieża radykalnego*. Tłumaczenie Marcin Mansy. Bytom: Wydawnictwo Niecałe, 2015.
- Jan Paweł II. *O życiu zakonnym. Przemówienia – Listy Apostolskie – Instrukcje*. Poznań-Warszawa: Wydawnictwo Pallottinum, 1984.
- Konstytucje Towarzystwa Jezusowego wraz z przypisami Kongregacji Generalnej XXXIV oraz Normy Uzupełniające zatwierdzone przez tę samą Kongregację*. Kraków-Warszawa: Polskie Prowincje Towarzystwa Jezusowego-Wydawnictwo WAM, 2001.

- Kotlewski Tadeusz. *Z sercem hojnym rozpalonym miłością. O mistyce ignacjańskiej*. Warszawa: Wydawnictwo RHETOS, 2005.
- Kotlewski Tadeusz. „Duchowość papieża Franciszka. *Otwarty umysł i wierzące serce*”, *Studia Bobolanum*, nr 1 (2014): 35-48.
- Kotlewski Tadeusz. *Pokochać się w głębi serca*. Kraków: Wydawnictwo *Misericordia*, 2018.
- Kotlewski Tadeusz. „Irradiar la Misericordia. En la espiritualidad de san Ignacio de Loyola”. *Studia Bobolanum* 29, nr 4 (2018): 5-22.
- Lonsdale David, „Discernment of Spirit”. W *An Ignatian Spirituality Reader*, redakcja George Traub, 171-191. Chicago: Loyola Press. A Jesuit Ministry, 2008.
- Salai Sean, *What Would Pope Francis Do? Bringing the Good News to People in Need*. Indiana: Huntington. Our Sunday Visitor Publishing Division- Our Sunday Visitor, Inc, 2016.

Ignatian roots of the spirituality of Pope Francis

SUMMARY

Jesuit spirituality grows out of the roots of the *Spiritual Exercises*. It is in the *Exercises*, thanks to them and through them, that every Jesuit forms his mind and heart. Also the spirituality of Pope Francis grows from the Ignatian roots, and he is the spiritual son of Saint Ignatius. Ignatian spirituality is characterised by seeking and finding God in everything, to love Him and to serve Him in all aspects. Also for Jorge Bergoglio, the world is the mission environment, help in the mission and the object of the mission. Everyone is sent to a „such” and not different world, to the world in which they live and which needs redemption, transformation and a return to the Source. Return to God is through prayer and discernment. In Ignatian spirituality, prayer and spiritual discernment are closely related. There is no truly Christian spiritual discernment without prayer. However, true prayer always leads to authentic spiritual discernment. In the thought of Saint Ignatius through prayer and discernment the human being becomes a tool to love and serve God in everything. The purpose of the article is to show the Ignatian roots of the spirituality of Pope Francis, in the centre of which is the message of God’s mercy.

Key words: Ignatian spirituality, Pope Francis, spiritual exercises, spiritual discernment, God’s mercy